

Tota generació hauria de passar per un període inicial de viva comunió amb els autors clàssics

Tot i els molts anys transcorreguts des de l'aparició d'aquest opuscle, estem convençuts que els judicis de Riba segueixen essent, avui dia, perfectament vàlids, sobretot perquè el que el lector té a les mans no és pas un manual d'investigació, sinó simplement un resum dels principals autors, moviments i obres de la literatura llatina, sense cap altra finalitat, com reconeixia el mateix Riba en la nota final que clou el llibre, que "fornir la [informació] indispensable per a satisfer una primera curiositat de conjunt". Aquest pot semblar, tal vegada, un objectiu poc ambiciós, però és precisament el caràcter generalista del llibre que presentem el que no li ha fet perdre ni un bri d'actualitat, perquè el contacte amb els clàssics no està subjecte –o no hauria d'estar-ho– a modes passatgeres, sinó que hauria de ser l'objectiu prioritari de tota cultura que s'ho valgui. Dit altrament, tota generació hauria de passar per un període inicial de viva comunió amb els autors clàssics, perquè, emprant el bell símil d'una altra de les grans escriptores que més han fet per a la divulgació de la literatura grecollatina a casa nostra, Maria Àngels Anglada, un arbre no pot fruitar sense unes arrels esponeroses. La nostra cultura mediterrània, per tant, no pot prescindir de Grècia i Roma, perquè fer-ho seria tant com negar els nostres orígens i perdre la nostra identitat en aquest doll de cosmopolitisme empobridor que per totes bandes ens amenaça i ens desnatura. Com deia Cernuda en un vers cèlebre, la renúncia a la llum més que la mort és dura. Un dels principals atractius del llibre que presentem rau, doncs, en la seva concisió i claredat, i tot això, que no és poc, presentat amb un to gens fred ni academicista, sinó amb un escalf d'humanitat i ensem de passió, com ja reconeixia un dels seus primers lectors, Joaquim Balcells, en una ressenya publicada a *La Publicitat* un any després de l'aparició d'aquest opuscle.

Riba ens és a bastament conegut com a hel·lenista (com al més gran hel·lenista català del segle XX, sens dubte), però la seva vessant de llatínista no ha merescut encara, al nostre entendre, l'atenció deguda. Cal no oblidar, amb tot, que la seva irrupció en el món de la traducció es féu de la mà de Virgili, amb la versió catalana en vers, el 1910, amb només setze anys (i en el seu primer any de carrera universitària), de les *Bucòliques*, que veieren la llum pública l'any següent. A aquestes versions cal afegir, l'any 1912, una traducció parcial de les *Geòrgiques*, del mateix autor, concretament de 117 dels 514 versos de l'original, dels quals els 43 primers foren presentats, aquell mateix any, als Jocs Florals de Barcelona, on obtingueren un premi (a aquest mateix concurs presentà Riba també un poema propi d'inspiració clarament virgiliana, titulat *Ègloga de la primavera*). I si això fos poc, entre un i altre any, és a dir, el 1911, el jove Riba obtingué dos premis en els Jocs Florals de Girona, presidits per Eugeni d'Ors, amb dues composicions de factura clarament llatina: la flor natural per una *Ègloga* en què Títir, el protagonista de les

El Riba llatínista

El doctor en filologia romànica Eusebi Ayensa ha fet la tria de textos de Carles Riba (i el pròleg, que oferim íntegre) reunits a 'Resum de literatura llatina'. També hi incloem tres mostres de l'obra de Riba

RESUM DE LITERATURA LLATINA Carles Riba

Antologia a càrrec d'Eusebi Ayensa
Editorial: Cal·lígraf
Figueres, 2015
Pàgines: 238
Preu: 18 euros

Bucòliques virgilianes que encobreix el mateix Riba, i la *Musa Boscana* dialoguen sobre la poesia, i un premi extraordinari dotat per Bartomeu Bosch per la seva traducció, en hexàmetres catalans (com havia fet ja en les seves versions de les *Bucòliques* i les *Geòrgiques*), del poema LXII de Catul, conegut com a *Cant de noces*.

Si bé l'estudi i traducció dels autors grecs arconà d'alguna manera la seva fulgurant i tan prometedora carrera com a llatínista, Riba no abandonà mai del tot aquesta seva dedicació als autors llatins, com ho demostra, a banda del llibre que presentem, un altre opuscle titulat *Nocions de literatura llatina*, publicat a Barcelona per la impremta Bonavia & Duran dins de la *Biblioteca Minerva* (núm. 8) en una data indeterminada però sens dubte no gaire allunyada de la del *Resum de literatura grega* (recordem que aquesta *Biblioteca* –que s'inaugurà el 1915 sota els auspicis del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat– fou dirigida per Eugeni d'Ors). Es tracta d'una presentació en-

Riba ens és conegut com el més gran hel·lenista català del segle XX, però la seva vessant de llatínista no ha merescut encara l'atenció deguda

cara més succinta dels autors llatins però que afegeix la novetat d'un breu recull de textos originals en traducció catalana, que, com justificarem més avall, hem acabat per incorporar al llibre que presentem. Així mateix, cal ressenyar que Riba traduï també de l'alemany al castellà la *Història de la literatura llatina*, d'Alfred Gudemann, i que encara tingué temps de traslladar, en col·laboració amb Anton Navarro, les obres de Dècim Magne Ausoni per a la Fundació Bernat Metge.

Amb antologia de textos

El lector, a més, comprovarà que, en comparació amb el text publicat per Barcino l'any 1928, a aquesta reedició –que veu la llum gairebé un segle després de la seva primera estampació– hi hem afegit, com hem fet també en l'opuscle dedicat a la literatura grega, una antologia de textos llatins en traducció catalana, amb l'objectiu que il·lustrin les paraules que dedicà Riba als grans noms de les lletres llatines. En aquest cas, però, hem comptat amb una ajuda inestimable, el recull de textos que cloïa, com hem assenyalat més amunt, les *Nocions de literatura llatina* i que constitueix la primera llavor de la nostra an-

D'esquerra a dreta i de dalt a baix:

Rafael Santos Torroella, Ildefonso Manuel Gil, J.V. Foix, Carles Riba i R. Gullón, durant el Primer Congrés de Poesia que va tenir lloc a Segòvia el juny del
ARXIU FAMÍLIA RIBA

tologia. Es tracta d'onze textos, d'extensió molt diferent, dels autors que, en aquell moment, Riba devia considerar més apropiats per a un primer contacte amb les lletres llatines. Aquests són: Terenci, Lucreci, Catul, Ciceró, Virgili, Horaci, Tibul, Sèneca, Juvenal, Marcial i Tàcit, els textos dels quals són traslladats al català per Riba amb la seva competència, claredat i elegància habituals. No és menys cert, però, que aquesta antologia deixa de banda autors ben significatius de les lletres llatines, com Plaute, Livi, Cèsar, Ovidi o Petroni, per la qual cosa ens hem permès afegir, a aquest grup inicial, vint-i-cinc autors més, amb l'objectiu de donar un panorama al més ampli i complet possible de la literatura llatina, sense estalviar noms d'autors considerats tradicionalment com a menors, com Estaci, Ausoni, Claudià, Macrobi, Namacià i Florus, alguns fragments dels quals, amb tot, hem considerat que tenien la qualitat suficient per figurar al costat dels de Virgili o Ciceró. Així, a més, ajudem a donar una imatge més completa de l'extraordinària varietat de formes i registres d'una literatura que, com recorda Riba, s'estén, pel cap baix, fins al 476 dC, any de la presa de Roma per Odoacre i, per tant, de la fi de l'Imperi d'Occident, bo i reconeixent que el conreu literari de la llengua llatina es perllonga molt més enllà d'aquest any, amb els Sants Pares, els Doctors de l'església i els apòlogistes i poetes cristians, que constituïrien una literatura a part, per no parlar del renaixement humanístic del qual participà bona part de la intel·lectualitat europea dels segles XIV-XVI. Com per al *Resum de literatura grega*, la Fundació Bernat Metge ens ha fornint excel·lents versions de tots aquests autors. *

Resum de literatura llatina

La cultura romana

Roma no produí espontàniament una cultura, com Grècia: l'assimilà d'altres pobles en el curs de la seva mateixa expansió. Ara, no passivament, sinó en funció d'imperi; és a dir, incorporà, però també transformà segons el seu geni, adaptà i difongué. La seva mestra cabdal fou Grècia, de la qual rebé la influència de primer a través dels etruscos, fortament penetrats de la civilització jònica, seguidament a través de les colònies gregues del sud d'Itàlia. [...].

La literatura llatina

El fet essencial d'aquest progressiu acostament a Grècia fou la creació deliberada d'una literatura romana amb la grega davant per model. Horaci, que en les seves epístoles literàries esbossà una mena d'història del gust romà, digué en uns versos que són famosos a les aules: "*Graecia capta ferum victorem cepit et artes / intulit agresti Latio*" ("La Grècia captiva captivà el seu fer vencedor / i introduí les arts en el Laci agrest"). Aquesta afirmació pot ésser tinguda encara com un axioma, si és corregida cronològicament segons la progressió ja indicada. I sempre que no es cregui que les lletres llatines són simplement una gegantina còpia de models grecs. És veritat que s'imitaren les formes literàries sovint fins a la traducció, però omplint-les

d'un sentit tot nou, fins oposat, que s'explica pel diferent geni dels dos pobles: reflexiu, utilitari i lent el romà, enfront del grec, imaginatiu, idealista i àgil. Així com també s'explica per llur diferent missió: de la filosofia i la ciència gregues aprenegueren els romans a conèixer la natura humana; però, governants d'homes, no podien restar dins l'esfera de la simple especulació, havien d'encarar-se amb les realitats concretes de gent i d'individus molt diversos. La "humanitat" que impregna el millor de tota la literatura llatina no és, així, la del curiós pur, sinó la del polític, temperador, pràctic de contrastos. Cal, en fi, tenir en compte que la literatura llatina no és obra merament de romans, sinó de tots els pobles de l'imperi que, almenys per a l'ús escrit, adoptaren la llengua de Roma. [...].

El segle d'August

La vera edat d'or de la literatura llatina és l'anomenat segle d'August. Tots els elements fins aleshores dispersos o desequilibrats s'apleguen en una obra harmònica: el sentiment nacional, enrobustit per les grans victòries de l'imperi, i per una pau que tanmateix encara recorda les angoixes de les guerres civils; l'hellenisme; la consciència del fi seriós de la literatura [...]. És el segle dels poetes: ells fan el balanç de la glòria de Roma i proclamen al món [...].